

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка
Навчально-науковий інститут історії, права та міжнародних відносин
Кафедра права та методики викладання правознавства

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Інституту історії, права та міжнародних відносин

Ю.В. Подрез

«01» вересня 2021 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ПРАКТИКА ЄСПЛ**

Галузь знань 08 Право

Спеціальність 081 Право

Освітньо-професійна програма Право

Перший рівень вищої освіти

Мова навчання українська

Погоджено науково-методичною комісією

ІН інституту історії, права та міжнародних відносин

«31» серпня 2021 р.

Голова Моцак С.І., кандидат педагогічних наук, доцент

Суми – 2021

Розробник:

Кучук А.М. – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри права та методики викладання правознавства

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри права та методики викладання правознавства

Протокол № 1 від «31» серпня 2021 р.

Завідувач кафедри

кандидат педагогічних наук, доцент О.М. Іваній

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів – 6		Обов'язкова
		Рік підготовки:
		2-й
		Семестр
		3-й
		Лекції
		30 год..
		Практичні, семінарські
	Бакалавр	40 год.
		Лабораторні
		-
		Самостійна робота
		106 год.
		Консультації:
		4 год.
		Вид контролю: залік

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Забезпечення прав людини та практика ЄСПЛ» є нормативною та сприяє формуванню фундаментальних загальнотеоретичних правових знань, становленню правника зі знанням міжнародних стандартів у царині людських прав.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є діяльність органів публічної влади щодо забезпечення прав людини, нормативна модель такої діяльності та практика Європейського суду з прав людини.

Навчальна дисципліна спрямована на формування таких визначених освітньо-професійною програмою **загальних компетентностей**:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 6. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК 7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 8. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 9. Здатність працювати в команді.

ЗК 10. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК 11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 12. Здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми.

ЗК 13. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку права, його місця у загальній системі знань про природу і суспільство.

ЗК 14. Цінування та повага різноманітності і мультикультурності.

ЗК 15. Прагнення до збереження навколишнього середовища.

Навчальна дисципліна спрямована на формування таких визначених освітньо-професійною програмою **спеціальних компетентностей**:

СК 1. Здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві.

СК 3. Повага до честі і гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння їх правової природи.

СК 4. Знання і розуміння міжнародних стандартів прав людини, положень Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практики Європейського суду з прав людини.

СК 5. Здатність застосовувати знання засад і змісту інститутів міжнародного публічного права, а також міжнародного приватного права.

СК 6. Знання і розуміння основ права Європейського Союзу.

СК 8. Знання і розуміння особливостей реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.

СК 11. Здатність визначати належні для юридичного аналізу факти.

СК 12. Здатність аналізувати правові проблеми, формувати та обґрунтовувати правові позиції.

СК 13. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань у професійній діяльності.

СК 14. Здатність до консультивання з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації.

СК 16. Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.

СК 17. Знання і розуміння змісту принципу правовладдя; здатність імплементувати вимоги правовладдя в правничій діяльності.

Навчальна дисципліна спрямована на формування визначеної освітньо-професійною програмою **інтегральної компетентності, а саме:** здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі професійної правничої діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування правових доктрин, принципів і правових інститутів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Навчання спрямоване на комплексну реалізацію практичної, когнітивно-освітньої, професійної та виховної мети, а саме:

- *практична мета:* формування у студентів когнітивної, соціокультурної, професійної компетентності, що зумовлює необхідність реалізації в правничій діяльності цінностей людської гідності та людських прав;

- *когнітивно-освітня мета:* набуття та поглиблення знань про сутність людських прав, меж їх обмеження, засобів захисту, у тому числі і за допомогою міжнародних інститутів;

- *професійна мета:* сприяти становленню сучасного висококваліфікованого правника, що уміє організувати свою діяльність зважаючи на пріоритет людських прав; формувати ціннісні орієнтири здобувачів вищої освіти відповідно до ідеалів верховенства права, дотримання прав і свобод людини, відкритості та прозорості, поваги до особистості;

- *виховна мета:* формування гуманістичного, демократичного та загальнокультурного світогляду, патріотичної свідомості громадянина України, виховання поваги до загальнолюдських цінностей.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Вивчення дисципліни доцільно здійснювати після опанування загальної теорії права і конституційного права, опанування яких створює підґрунтя для «конвенційного» розуміння людських прав.

3. Результати навчання за дисципліною

ПРН 1. Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин.

ПРН 2. Здійснювати аналіз суспільних процесів у контексті аналізованої проблеми і демонструвати власне бачення шляхів її розв'язання.

ПРН 3. Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.

ПРН 4. Формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу відомої проблеми.

ПРН 5. Давати короткий висновок щодо окремих фактичних обставин (даних) з достатньою обґрунтованістю.

ПРН 6. Оцінювати недоліки і переваги аргументів, аналізуючи відому проблему.

ПРН 8. Використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.

ПРН 9. Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій.

ПРН 10. Вільно спілкуватися державною та іноземною мовами як усно, так і письмово, правильно вживаючи правничу термінологію.

ПРН 12. Доносити до респондента матеріал з певної проблематики доступно і зрозуміло.

ПРН 13. Пояснювати характер певних подій та процесів з розумінням професійного та суспільного контексту.

ПРН 15. Вільно використовувати для професійної діяльності доступні інформаційні технології і бази даних.

ПРН 18. Працювати в групі, формуючи власний внесок у виконання завдань групи.

ПРН 21. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.

ПРН 23. Застосовувати набуті знання у різних правових ситуаціях, виокремлювати юридично значущі факти і формувати обґрунтовані правові висновки.

ПРН 25. Надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях.

ПРН 26. Визначати перспективи звернення до ЄСПЛ. Готувати проект заяви до ЄСПЛ.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Розподіл балів

Поточний контроль													Разом	Сума		
Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т				
1.1	1.2	1.3	1.4	1.5	1.6	1.7	2.1	2.2	2.3	2.4	2.5	2.6	2.7			
Поточний контроль													60	100		
3	3	3	3	3	3	3	6	6	6	6	6	6			3	
Контроль самостійної роботи													40			
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2		2		

4.1. Критерії оцінювання видів роботи для поточного контролю

Під час оцінювання результатів навчання застосовується накопичувальна бально-рейтингова система, що передбачає оцінювання якості виконання здобувачами вищої освіти всіх видів аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності, спрямованих на опанування навчального матеріалу шляхом поточного та підсумкового контролю.

Система оцінювання курсу реалізується згідно з критеріями оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти під час відвідування лекцій, участі у семінарах та виконання інших видів роботи.

Поточний контроль складається з таких компонентів:

- **60 балів:** аудиторна робота: на семінарських заняттях – підготовка доповідей і виступ в аудиторії у вигляді усних відповідей, участь в обговоренні семінарських питань / дискусіях, виконання практичних завдань, виконання завдань тестового контролю; участь у роботі малих груп, розв'язуванні кейсів, демонстрація навичок soft skills; активна участь у лекційному занятті враховується при виставленні оцінки за відповідну тему.

- **40 балів:** опрацювання теоретичного матеріалу, виконання індивідуальних завдань, підготовка рефератів, есе, презентацій; розв'язання кейсів, участь у наукових заходах.

Разом - **100 балів.**

В Університеті передбачено можливість Perezарухування результатів неформальної та/або інформальної освіти відповідно до Положення про порядок визнання результатів навчання у неформальній та/або інформальній освіті у Сумському державному педагогічному університеті імені А.С.Макаренка (<https://sspu.edu.ua/universytet/edusci/normatyvno-pravovabaza>).

Perezарухування результатів здійснюється на добровільній основі та передбачає підтвердження того, що здобувач досяг результатів навчання, передбачених освітньою програмою.

Perezарухуванню можуть підлягати результати навчання отримані шляхом неформальної та/або інформальної освіти, що за тематикою, обсягом

вивчення та змістом відповідають як навчальній дисципліні в цілому, так і її окремому розділу, темі (темам), індивідуальному завданню, які передбачені цією робочою програмою.

Оцінювання результатів аудиторної роботи здійснюється за наступними критеріями

БАЛИ	ПОЯСНЕННЯ
3	Здобувач вищої освіти відповідає на всі питання семінарського заняття, розкриває зміст категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; визначає та правильно інтерпретує правові явища та процеси; виконує всі завдання, може правильно визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу; висловлює і обґрунтовує власну думку щодо предмету заняття, наводить аргументи на її підтвердження, що ґрунтуються на системному знанні теоретичних положень та окремих прикладах з практики ЄСПЛ. Під час заняття продемонстрована активність та ініціативність.
2,5	Здобувач вищої освіти відповідає на всі питання семінарського заняття, розкриває зміст категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; визначає та в цілому правильно інтерпретує правові явища і процеси; виконує завдання, однак допускає неточності; може визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу; висловлює власну думку щодо предмету заняття, наводить аргументи на її підтвердження, що ґрунтуються на положеннях підручників і навчальних посібників, окремих прикладах з практики ЄСПЛ. Під час заняття продемонстрована ініціативність.
2	Здобувач вищої освіти відповідає на всі питання семінарського заняття, розкриває зміст категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; визначає та в цілому правильно інтерпретує правові явища та процеси; виконує завдання, однак допускає неточності; може визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу; висловлює власну думку щодо предмету заняття, наводить аргументи на її підтвердження, що ґрунтуються на положеннях підручників і навчальних посібників
1,5	Здобувач вищої освіти дає відповіді на питання семінарського заняття, відтворює дефініції та пояснює зміст категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; визначає, проте неточно інтерпретує правові явища та процеси; завдання виконує з неістотними помилками; може визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу, допускаючи незначні помилки.
1	Здобувач вищої освіти дає відповіді на більшість питань семінарського заняття, відтворює дефініції категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; лише називає правові явища та процеси; завдання виконує з неістотними помилками; не може визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу, називаючи при цьому їх ознаки.
0,5	Здобувач вищої освіти не готовий до заняття, не відповідає на питання, що винесені на розгляд, з труднощами виконує завдання, допускаючи змістовні помилки, невпевнено відтворює терміни і поняття, що розглядалися під час заняття.
0	Відсутність на занятті

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82 - 89	B	добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	задовільно
60 - 63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання дисципліни є:

- усний контроль. Усний контроль здійснюється шляхом індивідуального і фронтального опитування. При індивідуальному опитуванні викладач ставить перед здобувачем вищої освіти декілька запитань, при фронтальному – серію логічно пов'язаних між собою питань перед усією аудиторією;

- письмовий контроль. Здійснюється за допомогою письмових робіт. Письмовий контроль відрізняється також глибиною діагностики (поверховий зріз чи ґрунтовний аналіз);

- тестовий контроль. Тести – спеціальні завдання, виконання (чи невиконання) яких вказує на наявність (або відсутність) у здобувача вищої освіти певних знань, умінь;

- підготовка доповідей, есе, презентацій тощо. Передбачає виконання здобувачами вищої освіти різних форм завдань; розв'язання кейсів, ситуативних завдань.

Засоби діагностики результатів навчання ґрунтуються на необхідності виявлення *soft skills*: критичне мислення, комплексне розв'язання проблем, оригінальність, креативність, міркування та створення ідей, комунікативні навички та навички самоорганізації, вміння працювати з інформацією.

Особлива увага при опануванні змісту навчальної дисципліни приділяється запобіганню порушенню академічної доброчесності та забезпеченню довіри до результатів освітнього процесу та освітньої діяльності, розумінню здобувачами вищої освіти значення академічної

добросовісності та наслідків недотримання її постулатів.

6. Програма навчальної дисципліни

Програма навчальної дисципліни «Міжнародне публічне та приватне право» складається з двох розділів.

Розділ 1. Загальна характеристика захисту прав людини ЄСПЛ.

Розділ 2. Практика ЄСПЛ.

7. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

7.1. Тематичні розділи

Розділ 1. Загальна характеристика захисту прав людини ЄСПЛ.

Тема 1.1 Захист людських прав у демократичному суспільстві.

Правоохоронна діяльність. Спрямована на охорону прав та свобод людини. Орієнтованість на правові засоби. Професійна основа правоохоронної діяльності.

Функції правоохоронної діяльності: 1) охорони (життя, здоров'я, прав, свобод та законних інтересів людини й громадянина), 2) профілактична, 3) нагляду (контролю), 4) регулятивна, 5) виховна.

Людина як основна цінність. Права людини у правоохоронній діяльності. Поняття і генеза людських прав. Підстави обмеження людських прав. у демократичному суспільстві.

Принципи правоохоронної діяльності у демократичному суспільстві: верховенство права, дотримання прав людини, законність, неперервність, відкритість і прозорість.

Верховенство права і правоохоронна діяльність. Елементи верховенства права: законність; правова визначеність; заборона державного свавілля; ефективний доступ до правосуддя; додержання прав людини; недискримінація і рівність перед законом.

Тема 1.2. Загальна характеристика Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

Історія прийняття Конвенції про захист людських прав. Конвенційні норми та їх особливості.

Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод – джерело Європейського права та правозастосовної діяльності Європейського Суду з прав людини.

Конвенційні норми та їх класифікація. Організаційно-правові та матеріально-правові норми. Протоколи до Конвенції.

Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод як міжнародний договір.

Ієрархія прав. Абсолютні права. Права, що відносяться до здійснення правосуддя. Права з внутрішніми обмеженнями. Баланс прав.

Поняття пропорційності в Європейському праві.

Автономні поняття: катування, нелюдське поводження, моральна та фізична недоторканність, обвинувачення, суб'єкт кримінального обвинувачення, ефективність прав, якість закону, приватне життя, рівність можливостей.

Тлумачення норм та понять Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

Права і свободи людини, які підлягають захисту в Європейському суді з прав людини. Право на життя, заборона катувань, заборона рабства та примусової праці, право на свободу та особисту недоторканність, право на справедливий судовий розгляд, право на повагу до приватного і сімейного життя, свобода думки, совісті і віросповідання, свобода вираження поглядів, свобода мирних зібрань, право на шлюб, на безпечне докільля, право на ефективний засіб правового захисту, заборона дискримінації. Право на вільне володіння майном, право на освіту, право на вільні вибори. Свобода пересування.

Процедурні гарантії, що стосуються вислання іноземців, право на оскарження у кримінальних справах, відшкодування за судову помилку, право не бути притягнутим до суду або покараним двічі, рівність чоловіка та жінки, екологічні права.

Тема 1.3. Європейський суд з прав людини як дієвий засіб захисту людських прав.

Утворення Суду. Місцезнаходження. Історичні періоди становлення та реформування Суду. Територіальна юрисдикція Суду. Компетенція Суду та фактор часу. Види спорів, що розглядаються Судом. Міждержавні спори. Спори на підставі індивідуальних скарг. Держава - відповідач. Компетенція Суду та національне право. Принцип субсидіарності та відмова від абстрактного контролю. Вичерпання внутрішніх правових засобів. Суддівський корпус (склад Суду). Принцип прийнятності судової практики. Принцип омолодження складу Суду. Принцип збалансування представництва. Принцип несумісності. Принцип старшинства. Вимоги до суддів. Порядок обрання. Термін повноважень. Статус суддів. Незалежність, незмінність, недоторканність. Невтручання в діяльність суддів. Гарантії незалежності суддів.

Пленарні засідання Суду як вищого розпорядчого органу: склад, компетенція. Голова Суду. Компетенція голови Суду. Здійснення організаційно - розпорядчих, управлінських, представницьких і судових функцій. Замісники голови Суду. Секції Суду. Склад і кількість секцій. Порядок утворення та функції. Палати Суду. Розгляд конкретних справ з винесенням рішення по суті як основна функція Палат. Велика Палата Суду як вища судова інстанція в рамках суду, її склад. Виконання функцій суду другої інстанції.

Особливості функцій - тлумачення та застосування Конвенції. Комітети, їх види та функції, що ними здійснюються. Комітети з

„фільтрування” як перша інстанція у прийнятті рішення про прийнятність звернень до Суду. Секретаріат Суду.

Тема 1.4. Правове регулювання процедури звернення до Європейського суду з прав людини.

Принципи прийнятності звернень.

Критерії прийнятності: обставини часу (*ratione temporis*), обставини місця (*ratione loci*), обставини по суті (*ratione materiae*), обставини особи (*ratione personae*), вичерпання внутрішніх засобів правового захисту, шестимісячний термін звернення, обґрунтованість скарги, неприпустимість анонімності скарги, неприпустимість зловживання правом на звернення, повторність скарги.

Критерій суті звернення: можливість звернення лише у зв'язку з тими порушеннями прав, які передбачені Конвенцією та Протоколами до неї.

Критерій особи: можливість звернення не залежить від фактів громадянства та громадянської дієздатності, а також від того, звертається зі скаргою фізична або юридична особа (у тому числі релігійні об'єднання). Залежність порядку вичерпання внутрішніх засобів правового захисту від судової, адміністративної систем і існуючого в кожній державі процесуального порядку розгляду справ. Ефективність внутрішніх засобів правового захисту (перша інстанція, апеляційна інстанція, розгляд справ в касаційному порядку, перегляд справи в порядку нагляду).

Критерій позитивності обставин.

Критерій незалежності та неупередженості Суду.

Критерій розумного терміну.

Звернення до Суду та попереднє вивчення справи. Вимоги та форма звернення до Суду. Реєстрація та відмова в реєстрації звернення. Обмін змагальними паперами. Терміни та форма подання пояснень і документів. Показання свідків і експертні висновки. Дружнє або мирове врегулювання. Вимоги до мирової угоди. Умови визнання мирової угоди Судом.

Судові слухання. Відкриті публічні слухання. Слухання без участі сторін. Підготовчі засідання Суду. Регламент.

Тема 1.5. Тлумачення Конвенції ЄСПЛ

Поняття тлумачення, інтерпретації норм ЄКПЛ. Повноваження, компетенція у тлумаченні норм ЄКПЛ. Тлумачення за принципом «живого дерева». Юридична сила тлумачення норм ЄКПЛ. *Nulum crimen sine lege* та зворотна сила закону. Принцип *non bis in idem*.

Баланс прав. Поняття пропорційності в європейському праві. Автономні поняття: катування, нелюдське поводження, моральна та фізична недоторканність, обвинувачення, суб'єкт кримінального обвинувачення, ефективність прав, якість закону, приватне життя, рівність можливостей.

Тема 1.6. Юридична природа рішень ЄСПЛ.

Рішення Суду. Зміст наступних розділів Рішення Суду: „Процедура”, „Факти”, „Право”, „Постанова”. Підписання рішення Суду. Види рішень (щодо прийнятності або по суті справи). Консультаційні висновки. Публікація судових рішень. Виконання рішень. Окремі думки Суддів. Особиста думка. Думка, що співпадає. Особливості розгляду міждержавних спорів.

Поняття прецедентного права ЄСПЛ. Визначення прецедентного характеру рішень ЄСПЛ.

Тема 1.7. Особливості забезпечення прав окремих категорій людей.

Рівність, толерантність і недискримінація у демократичному суспільстві. Особливості комунікації/поведінки в сучасному мультикультуральному суспільстві.

Права дитини у правоохоронній діяльності. Декларація прав дитини від 20 листопада 1959 року. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 року.

Права осіб з обмеженими можливостями. Декларація про права інвалідів від 9 грудня 1975 року. Принципи захисту психічно хворих осіб і поліпшення психіатричної допомоги. Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів. Конвенція про права інвалідів від 13 грудня 2012 року.

Забезпечення гендерної рівності.

Практика Європейського суду з прав людини щодо дотримання прав окремих категорій людей.

Розділ 2. Практика ЄСПЛ.

Тема 2.1. Рішення Європейського суду з прав людини щодо захисту особистих прав, що забезпечують природне існування фізичної особи.

Право на життя в рішеннях Європейського суду з прав людини. Заборона рабства та примусової праці.

Свобода від катувань як абсолютне право. Катування, нелюдське та таке, що принижує людську гідність поводження. Неприйнятність катування. Національні та міжнародні стандарти у сфері свободи від катувань. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поводження і покарання від 10 грудня 1984 р. Практика Європейського суду з прав людини у сфері свободи від катувань.

Поняття свободи та особистої недоторканності за національним та міжнародним правом. Свобода як фундаментальна цінність. Свобода та особиста недоторканність у роботі поліції. Обмеження свободи та особистої недоторканності. Принцип пропорційності. Практика Європейського суду з прав людини у сфері свободи та особистої недоторканності.

Тема 2.2. Рішення Європейського суду з прав людини щодо захисту особистих прав, що забезпечують соціальне буття фізичної особи.

Поняття права на справедливий суд. Загальні вимоги до застосування статті 6 § 1 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Право на суд і доступ до суду. Відмова від права. Правова допомога. Поняття «суд». Незалежність і безсторонність. Справедливість. Публічне слухання. Тривалість судових процедур. Сфера застосування: поняття «кримінальне звинувачення». Презумпція невинуватості. Екстериторіальна дія ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Практика Європейського суду з прав людини за ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

Поняття права на приватність. Конфіденційність і доступ інформації про особу. Приватне і сімейне життя. Право на житло. Право на недоторканність кореспонденції. Повага до приватного і сімейного життя, житла і кореспонденції та робота поліції. Обмеження права на приватне і сімейне життя, житло і кореспонденцію. Практика Європейського суду з прав людини у сфері захисту права на приватне і сімейне життя, житло і кореспонденцію.

Сфера застосування ст. 10 і ст. 9 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Право на свободу вираження поглядів. Обмеження права на свободу вираження поглядів. Практика Європейського суду з прав людини за ст. 10 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

Тема 2.3. Рішення Європейського суду з прав людини щодо захисту політичних та соціально-економічних прав особи.

Особливості національного законодавчого регулювання свободи мирних зібрань. Міжнародні стандарти регулювання свободи мирних зібрань. Керівні принципи ОБСЄ щодо свободи мирних зібрань. Практика Європейського суду з прав людини у сфері мирних зібрань.

Поняття та різновиди майна. Підстави обмеження права власності. Практика Європейського суду з прав людини за ст. 1 Протоколу 1 до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Захист права на пільги. Поняття пільг та привілеїв в практиці Європейського суду з прав людини.

Тема 2.4 Практика застосування Європейським судом з прав людини окремих статей Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та протоколів до неї.

Право на вільні вибори у практиці Суду. Вимоги до проведення виборів. Загальна характеристика практики застосування Судом матеріальних норм протоколів до Конвенції. Заборона рабства та примусової праці у практиці Європейського суду з прав людини. Поняття рабства та примусової праці Гарантії ст. 4 Конвенції. Позитивні обов'язки держави,

згідно зі ст. 4 Конвенції Зміст принципу «жодного покарання без закону» у практиці Суду. Сфера дії та межі ст. 7 Конвенції. Обов'язки держави згідно зі ст. 7 Конвенції. Поняття шлюбу у практиці Суду; Сфера дії та межі ст. 12 Конвенції

Тема 2.5. Заборона зловживання правами.

Поняття зловживання правами. Зловживання правами і право на індивідуальне звернення.

Способи використання ст. 17 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

Практика Європейського суду з прав людини за ст. 17 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

Тема 2.6. Виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини в Україні.

Порядок звернення рішення Європейського суду з прав людини до виконання в частині виплати відшкодування. Поняття та механізми вжиття державою заходів загального характеру на забезпечення виконання положень Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Правовий статус Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини. Відповідальність за невиконання чи неналежне виконання рішення Європейського суду з прав людини. Застосування судами Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини.

Тема 2.7. «Пілотні рішення» ЄСПЛ.

Винесення пілотних рішень. Поняття «пілотних рішень». Процедура прийняття «пілотних рішень». Юридичні наслідки «пілотних рішень». «Пілотні рішення» проти України.

7.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин				
	Денна форма				
	Усього	у тому числі			
Лекції		Практ.	Лабор.	Конс.	Самост.р
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ ЄСПЛ					
Тема 1.1 Захист людських прав у демократичному суспільстві	12	2	2		8
Тема 1.2. Загальна характеристика Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод	12	2	2		8
Тема 1.3. Європейський суд з прав людини як дієвий засіб захисту людських прав	12	2	2		8
Тема 1.4. Правове регулювання процедури звернення до Європейського суду з прав людини	12	2	2		8
Тема 1.5. Тлумачення Конвенції ЄСПЛ	12	2	2		8
Тема 1.6. Юридична природа рішень ЄСПЛ	12	2	2		8
Тема 1.7. Особливості забезпечення прав окремих категорій людей	13	2	2		9
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИКА ЄСПЛ					
Тема 2.1. Рішення Європейського суду з прав людини щодо захисту особистих прав, що забезпечують природне існування фізичної особи	13	2	4		7
Тема 2.2. Рішення Європейського суду з прав людини щодо захисту особистих прав, що забезпечують соціальне буття фізичної особи	13	4	4		5
Тема 2.3. Рішення Європейського суду з прав людини щодо захисту політичних та соціально-економічних прав особи	13	2	4		7
Тема 2.4 Практика застосування Європейським судом з прав людини окремих статей Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та протоколів до неї	13	2	4		7
Тема 2.5. Заборона зловживання правами	13	2	4		7
Тема 2.6. Виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини в Україні	13	2	4		7
Тема 2.7. «Пілотні рішення» ЄСПЛ	13	2	2		9
	4			4	
Усього годин		30	40	4	106

7.3. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Захист людських прав у демократичному суспільстві	2
2	Загальна характеристика Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод	2
3	Європейський суд з прав людини як дієвий засіб захисту людських прав	2
4	Правове регулювання процедури звернення до Європейського суду з прав людини	2
5	Тлумачення Конвенції ЄСПЛ	2
6	Юридична природа рішень ЄСПЛ	2
7	Особливості забезпечення прав окремих категорій людей	2
8	Рішення Європейського суду з прав людини щодо захисту особистих прав, що забезпечують природне існування фізичної особи	4
9	Рішення Європейського суду з прав людини щодо захисту особистих прав, що забезпечують соціальне буття фізичної особи	4
10	Рішення Європейського суду з прав людини щодо захисту політичних та соціально-економічних прав особи	4
11	Практика застосування Європейським судом з прав людини окремих статей Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та протоколів до неї	4
12	Заборона зловживання правами	4
13	Виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини в Україні	4
14	«Пілотні рішення» ЄСПЛ	2
Разом		40

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/995_004.
2. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поводження і покарання від 10 грудня 1984 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085.
3. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Афанасьєв проти України» від 5 квітня 2005 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_239.
4. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Балицький проти України» від 3 листопада 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/974_726.
5. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Григор'єв проти України» від 15 травня 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/974_833.
6. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Леонід Лазаренко проти України» від 28 січня 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/974_688.
7. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Нечипорук і Йонкало проти України» від 21 квітня 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/974_683.
8. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Омельченко проти України» від 17 липня 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/974_a19.
9. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Савицький проти України» від 26 жовтня 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/974_878.
10. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Яременко проти України» від 3 листопада 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/974_405.
11. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Тихонов проти України» від 10 грудня 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/974_405.
12. Забезпечення прав людини в правоохоронній діяльності: навч. посібник. / За ред. д.ю.н., доцента Боняк В.О. Дніпро, Ліра ЛТД : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017.
13. Євтошук Ю. О. Принцип пропорційності як необхідна складова верховенства права: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. К., 2015. 16с.
14. Макбрайд Дж. Принципи, що визначають тлумачення та застосування Європейської конвенції з прав людини. Центр суддівських студій. Міжнародний фонд. URL: [http://www.judges.org.ua/article/semi nar21-1.htm](http://www.judges.org.ua/article/semi%20nar21-1.htm)

15. Особливості застосування рішень Європейського суду з прав людини при розгляді цивільних справ: навч. посібник / У. Б. Андрусів, О. Б. Верба-Сидор, Ю. В. Верхола та ін. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 404 с.

16. Право на справедливий суд: практика Європейського суду з прав людини щодо України. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_7474

17. Фулей Т. І. Застосування практики Європейського суду з прав людини в адміністративному судочинстві: науково-методичний посібник для суддів. 2-ге вид., випр., допов. К., 2015. 128 с.

18. Фулей Т. І. Застосування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя: науково-методичний посібник для суддів. 2-ге вид. випр., допов. К., 2015. С. 208.

19. Червяцова А. О. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Європейський суд з прав людини: навч. посібник. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. 136 с.

Додаткові:

1. Frédéric Edel. Case law of the European Court of Human Rights relating to discrimination on grounds of sexual orientation or gender identity. Research Fellow, National School of Administration. Teaching Fellow in public law, University of Strasbourg, 2015.

2. Kuchuk, A., Ivani, O. Orlova, O. (2019). Modern law education in the context of natural understanding of law. *Asia Life Sciences*, 2, 359-370.

3. Kuchuk, A., Ivani, O. Orlova, O. (2020). Biotechnology as Factor for the Fourth Generation of Human Rights Formation. *Journal of History Culture and Art Research*, 9(1), 115-121.

4. Kuchuk, A., Ivani, O. Orlova, O. (2020). Business and Human Rights: Dialectics of Interaction. *Advances in Economics, Business and Management Research*, 129, 56-62.

5. Адвокация: права ребенка. Методическое пособие / Общая редакция, составление: Пишкова О.В., Раевич А.Ф. – М.: Права человека, 2007. – 112 с.

6. Аннеке Оссе Принципы деятельности полиции. Методическое пособие по правам человека. / Перевод на русский язык Н. Ишевской, М. Кузнецовой, О. Шарп. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://amnesty.org.ru/keepme/understanding_policing_ru.pdf.

7. Ахтирська Н.М., Касько В.В., Маланчук Б.А., Мелікян А., Пошва Б.М., Фулей Т.І., Шукліна Н.Г. Застосування в Україні європейських стандартів протидії жорсткому поводженню і безкарності: науково-практичний посібник для суддів / За заг. ред. проф. Маляренка В.Т. — К.: «К.І.С», 2011. — 320 с.

8. Бущенко А.П. Проти катувань. Стаття 3 Конвенції про захист прав людини та основних свобод. Систематизований дайджест рішень Європейського суду з прав людини. / Харківська правозахисна група; Худож.-оформлювач Б.Є. Захаров. – Харків: Фоліо, 2005. – 288 с.

9. Введение в права человека / Ред. кол. Кнут В. Бергем, Гуннар

М. Карлсен, Беата Слюдар. – Осло: Норвежский Хельсинский Комитет по права человека, 2003.

10. Головатий С.П. Верховенство права. У 3-х книгах. Київ: «Фенікс», 2006. 1730 с.

11. Головатий С.П. Про людські права: курс лекцій. Київ: Дух і Літера, 2016, 760 с.

12. Забезпечення прав людини в діяльності правоохоронних органів: за міжнародними стандартами [Текст]: Навч.-довідк. посібн. / Т.О. Проценко, А.О. Мартиненко, О.І. Логвиненко, Ю.Л. Белоусов, О.М. Дем'янюк, Т.І. Шапочка. – К.: ДНДІ МВС України, 2009. – 52 с.

13. Ковальски М. Уважение личной и семейной жизни, жилища и корреспонденции на основании ст. 8 европейской конвенции прав человека – основные проблемы. – Варшава: Хельсинкский Фонд по Правам Человека, 2007. – 68 с.

14. Мельник Р.С. Право на свободу мирных собраний: теория и практика. – К., 2015. – 168 с.

15. Насильство в сім'ї та діяльність органів внутрішніх справ щодо його подолання: навчально-методичний посібник для курсантів вищих навчальних закладів МВС України / Укладачі: Запорожцев А.В., Лабунь А.В., Заброра Д.Г., Басиста І.В., Дроздова І.В., Брижик В.О., Мусієнко О.М. – Київ, 2012. – 246 с.

16. Понимаем права человека. Руководство по образованию в области прав человека. Русская версия данного Руководства была издана ОБСЕ/БДИПЧ при финансовой поддержке правительства Австрии, 2005. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.etc-graz.at/typo3/fileadmin/user_upload/ETC-Hauptseite/manual/versionen/russian/01_Introduction.pdf.

17. Права людини : Концепції, підходи, реалізація : Пер. з англ. / Під ред. Б. Зізік; гол. ред. серії і автор передм. Дж. Перлін; наук. ред. В. Дубровський. – К.: вид-во «Ай Бі», 2003. – 263 с.

18. Права людини й оновлення Конституції України: Колективна монографія / Праці лабораторії дослідження теоретичних проблем прав людини юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка. – Львів: Малий видавничий центр юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка, 2011. – Вип. 5. – 184 с.

19. Права людини у діяльності міліції: Навчальний посібник / Кол. авт., за заг. ред. Акад. АПРН України, д-ра юрид. наук, проф. О.О. Погребного та співголови Харківської правозахисної групи канд. техн. наук Є.Ю. Захарова. – Харків: Вид-во Харк. нац. ун-ту внутр. справ, 2006. – 216 с.

20. Практика Європейського суду з прав людини як джерело національного права: матеріали круглого столу (м. Дніпро, 24 листоп. 2017 р.); уклад.: д-р юрид. наук, доц. А.М. Кучук; канд. юрид. наук, доц. О.О. Орлова. – Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2017. – 100 с.

21. Проблематика етнічного профайлінгу в діяльності поліції: аналіз

